

CUVENTAREA

Esceleñtiei S'ale Domnului

Alecsandru Sterca Siulutiu

Archiepiscopu si Mitropolitu de Alba Iulia alu
Romaniloru de confesiunea gr. catolica unita din Tran-
silvania, conte de Roma, comandatoru alu ordinu-
lui Leopoldinu, cavaleru alu ordinului
Franciscu Iosifu etc. etc.

ținuta in

conferențiile regnicolare

din

Alba - Iulia

in 11. Februarie 1861.

V. Dr. Brucianu

Braslovu 1861.

Cu tipariulu lui Ioane Gött.

288923

Sine ira et studio

BCU Cluj / Central University Library Cluj **Tacitus.**

Esclentissime Domine Presiedinte

alu

cancelariei aulice transilvanice

si marita conferentia regnicolare!

Voliu avé iertatiune, déca traindu nu numai cu dreptulu naturei, dara si cu dreptulu prin inaltele diplome si manuscise din 20. Octombore 1860 tuturoru nationalitatiloru datu, voiu se graiescu in limb'a mea materna si nationale romana, pentruca in acest'a, sugunduo cu laptele maicei mele, cugetele mele si lucrurile mai bene le potu descoperi si esprimá.

Me rogu dara cu umilintia se fiu bene ascultatú si bene intielesu, tóte cuvintele mele se se liée numai intru acelu sensu si se li se dée numai acea potere in care le voliu dice eu, si intielesulu care-lu voliu dá eu, éra nu in altu intielesu.

Si de cumv'a cinev'a pre mine si cuventele mele nu le v'a precepe bine, si nu aru puté cuprinde intielesulu lorú, aiba bunatate a me postí se i le desvalescu, si declarezu ca sunt gat'a in catu voliu poté si voliu scí si limb'a sororiloru colocuítórieloru natiuni, — cu a caror'a representanti in acésta marita conferentia amu si eu onóre din partea natiunei mele a siedé, — in limb'a fiesce carei'a a i le dechiará.

Patru sute de ani trecura, de candu natiunei nóstre i se curmà norocirea aceea, cá si ea cá natiune se siéda cu celelalte colocuítórie natiuni in adunari si la consultatiuni regnicolare; ci Domnedieu si singura provedinti'a lui, care previgheza si carmuésce sórtea totororú natiuniloru, si a previgheatu si carmuítu prin atatea pericule si fatalitati si sórtea natiunei nóstre, aduse si acestu tempu doritu de astadi; dupa 400 de ani se afla fericita si natiunea nóstra deinpreuna cu representantii soróreloru si colocuítóreloru natiuni mai antaniu in acésta conferentia regnicolara a fi representata prin filii sei cei de incredere.

Póte ca fiindu lucrulu acest'a unu lucru nou, ne mai obicinuitu, plenu de asteptare, si domnindu neincredere si o instrainare óre care panà acumu intre colocuitóriele natiuni, stamu aici toti de tóte partile cu mare sfiéla si cu frica facisiu, ne sciendu de chranimu cev'a imprumutate simpatii séu antipatii? de avemu séu ba`asia multe, asia grele imprumutate postulate séu negatiuni unii la altii, catu fora pericolulu libertatei vreunei natiuni se nu se póta implini? si de va fi imbucuratoriu séu ba rezultatulu consultatiuneloru si alu conferintieloru nóstre? —

Si acestea cugete inspaimantatórie pre nece un'a parte nu ar' poté se o neodichnésca mai tare si sei insufle un'a grigia mai mare, cá tocma noue Romaniloru, carii cá ómeninoi, pasiendu preterendu acest'a ne mai amblatu, si coborandune la certamenu pentru drepturi politice si civile in aren'a cea neobicinuita pecióreloru nóstre cu 24 Magiari, toti cu nascere stralucití si in tactic'a, artea si in armele parlamentarismului — cari pana acumu in tóta viéti'a loru cu onóre si admiratiune leau portatu — de totului bene esercitati, avemu a decertá una lupta cu poteri neasemenea cutedietórie si dubie. —

Inse dupa ce noi toti — carii neamu adunatu aici, filii tuturoru natiunitatiloru charei nóstre Patrie nu la cérta, nu la lupte inversiunatórie, ci mai multu insuflati de spiritulu pabei, alu iubirei fratiesci, cu acel'a santu si bunu cugetu neamu adunatu, cá in acésta marita conferentia se punemu fundamentu la un'a infratire si amicitia eterna intre tóte colocuitórele natiuni. —

Si dupace postulatele natiunei nóstre suntu asi'a de cuviintióse si drepte, catu nece unu iubitoriu de adeveru nu i le póte denegá — fora calcarea iustitiei in petióre, — si dupa ce mie nu-mi este necunoscutu nobilulu sentiu alu maritei natiuni magiare, care scie iubi cu caldura si pretiuí nu numai libertatea si natiunitatea s'a propria, dar' si a altor'a natiuni colocuitóre, nu mai potu portá nece o temere in anim'a mea nece atunci, candu nu 24, dar' si intreg'a mare animós'a natiune magiara aru stá cu noi 8 romani aici facisiu. —

Multe suntu, Escelentiloru si Maritiloru Domni si

Frați diferințiile și împrumutatele noastre postulate, și dăra e mai multu netemeinica frică a unului de altulu, de care numai așa ne vomu liberá, decât acelea ce avemu a pofti unulu dela altulu le vomu descoperi unulu altui'a chiaru fora știéla, fora retragere, cu anima deschisa și sinceritate limpede, ca acest'a va fi nu numai terenulu celu mai învederatu alu împrumutatei noastre încrederei și apropiării a unei națiuni catra alt'a, dară și calea cea mai buna, pre care nepotemu întielege frățiesce unulu cu altulu și încheie cu multa sete dorit'a între noi frățietate și vecinica amicitia. —

Éta dară eu facu începutu și, ținendume de acestu prea folositoriu principiu și norma a vieții practice, împreuna cu toți acei'a, cari avemu onóre aici în această marita conferinția regnicolaria a ședé și a fi chemați din partea națiunii noastre romane, nu tainuimu de catra frații noștri magiari nemic'a, ci cu una anima deschisa și sincera cu toată încrederea frățiescă ve descoperimu, ca nu poștimu dela voi prea stimatelor, sororilor și colocuitorielor națiuni și anumitu dela nobil'a națiune magiara alt'a aici în această conferinția regnicolaria, (unde prin unu proiectu de una lege electorală se va pune capetaniulu și fundamentulu la toate drepturile civile și politice ale tuturor naționalitatilor) decatu că, ce au facutu strabunii noștri la Esculeu magiariilor se facă și nobil'a națiune magiara acumu și în dietele venitorie ale țerei; națiunii noastre romane și frățiescă a acea drépta, care strabunii noștri o au dat'o lui Tuhtum și magiariilor lui, de buna volia primindui în societatea Patriei ș'ale și în egalitatea tuturor drepturilor ș'ale civile și politice, se ni o intenda și frații noștri magiari acumu nóue; se ne recunósca de buna voli'a ș'a pe națiunea noastră de națiune legiuită, precumu este și cea magiara; se ne respectedie dreptulu limbei că și pre alu lor, și se nu se retraga a ne dá toate egalele drepturi politice și civile în acea drépta proporțiune, în care pórta națiunea română și greutățile publice ale patriei și în care concure ea și cu bunurile, sangele și viétia ei întru așerarea comunei noastre patrie, cari drepturi egale pana camu pre la începutulu veacului alu 15-lea le a avutu comune cu nobil'a

natiune magiara, de care nu prin vin'a si prin crim'a s'a, ci numai prin unu fanatismu si persecutiune religionaria, dupa acelu tempu, pre rendu s'a jefuitu si s'a despoiétu. —

Credu si sciu, ca multi voru trage la mare indoie-la asertiunea acést'a a mea, ca dóra aru fi fora fundamentu si lipsita de totu adeverulu si documentele istorice, si voru dice in ascunsulu animeloru s'ale dóra si mie apriatu in fačia: ca natiunea romana iu Transilvania dupa asiediarea magiariloru aici n'a figuratu nece odata cá natiune cu drepturi egale politice si civile comune cu natiunea magiara, ci cá supusa de magiari cu arme a esistatu in Transilvania numai cá o „misera plebs ad perpetuam servitutum condemnata.“ Cumu dara potu eu dice: ca natiunea romana numai cá de vreo 400 de ani siaru fi pierdutu drepturile s'ale cele istorice, politice si civile, care nu lea avutu nece unadata!?! —

Liertati-mi maritiloru si buniloru Domni cá nu numai in interesulu adeverului istoricu, dara si alu adeveratei fratinatati (care natiunea romana cu natiunea magiara doresce a incheié, si a carui fundamentu inca aici in marit'a acésta conferentia ar' debui se se puna) se imprastiu si se lamurescu acésta retacita opiniune si convictiune — care dóra unii aru avé — prin documente istorice ne'nfrante, scóse toc-m'a din isvórele istoriciloru natiunei magiare, dupa cari cu totu dreptulu potemu dice: — ca

Magiarii n'au supusu Ardealulu si pre natiunea romana cu poterea armeloru, ci dein contra natiunea romana dupa ce a vediutu mórtea Domnului seu Gelu (sáu Iulius) seu magiariesce (Gyula) numai din buna voli'a s'a, dandu fratiésca drépta, si au alesu loru-si de Domnu (dupa cumu paná mai tardiu au avutu si magiarii obiceiulu si dreptulu de asi alege regele seu) pre magiaruln duce Tuhutum tatalu lui Horca; — si acésta alegere o au intaritu in loculu ce se dice acumu Esculeu cu juramentu, si Tuhutum si magiarii lui, fiendu asi'a prin romani asecurati, din diu'a aceea Transilvania o au stapanit'o cu pace si cu norocire; — ca asi'e dice Anonimus Belae Regis Notarius (1) „Tunc habitatores terrae, videntes mortem Domini sui, sua propria voluntate dexteram dantes, Dominum sibi

elegerunt Tuhutum, patrem Horca, et in loco illo, qui dicitur Esculeu, fidem cum iuramento firmaverunt et a die illo locus ille nuncupatus est Esculeu, eo quod ibi iuraverunt. — Tuhutum vero a die illo, terram illam obtinuit pacifice et feliciter.“

La citatele cuvinte ale Anonimului Notariu, cele mai depre urma „Tuhutum vero a die illo, terram illam obtinuit pacifice et feliciter“ (care in istori'a s'a scriendu intemplantile intre Tuhutum si natiunea romana foranece o indoiela mai multu a favoritu causei si gloriei belice a magiariloru decatu celei a romaniloru.) Marita Conferentia! bene se luamu amente, ca acestea au unu intielesu de forte mare ponderositate pentru adeverulu istoricu alu natiunei romane si alu asertiunei mele, si au acel'a inegabile intielesu, ca de si Tuhutum cu magiarii sei (calcandu drepturile gentelor, venindu fora de veste si fora de a ave causa drepta si de a anuntiá mai inainte bataie principelui romanu Gelou la riulu Almas, mai multu au imprastiétu decatu au devinsu si infrentu pre romani, si au omoritu in fuga pre Gelou, totusi romanii, déca prin darea drepte si prin pace de buna volia nu ar' fi volitu a'si alege si a'si primí lorude Domnu pre Tuhutum si pre magiarii lui in societatea Patriei si a beneficiuriloru ei, nu lear' fi lipsitu nece decatu poterea de a resistá si a respinge cu poterea armelor sale pre Tuhutum si pre ostasii lui asi'a, catu acel'a nece odata nu ar' fi potutu supune Transilvania si a domni preste romani cu pace si cu norocire. —

Asisderea partea cea frumósa si grasa, care erá intre Muresiu si Tisa si se tiermuria de catra nordu si resaritu cu Somesiulu si cu Muresiulu, care despartiá atunci regatulu acel'a de catra Ardealu, si a carui'a Domnitoriu pre tempulu venirei Magiariloru in Panoni'a Menumourutu (latinesce Minor Marius) a cui capitala erá la Bihoru lunga Oradia mare — Magiarii nu au luat'o cu poterea armelor s'ale, ca dupa doue batalii crunte nece nu au potut'o, ci éra au capetat'o magiarii prin iubirea si amicitia romaniloru cu egalitatea tuturoru dreptnriloru politice civile de comunu prin romani si magiari folosinde, si

au stapanit'o prin legatur'a afinitatei si fratietatei cei strinse, care pomenitulu Domnitoriu romanu Menumourutu a volitu a o face cu vestitul duce magiaru Arpadu. — Pentruca Domnitoriul romanu Menumourutu avendu de mosténu imperatiei s'ale numai oféta, pe acést'a a dat'o de muliere fiului lui Arpadu, lui Zultus séu Zoltan, cui cá genere, Menumourut dupa mórtea s'a ia testatu in tipu de diestre fetei s'ale si imperati'a s'a *).

Eara despre natiunea sasésca, ca ea s'a adusu in Transilvania si s'a asediatu de regii Ungariei pre pamentulu romaniloru, celoru ce intru aperarea patriei de incursele vecineloru gente erau tare decimati si rariti, cu acea conditiune: „Ut a terra Varus usque Boralt cum terra Sebus et terra Daraus constituent cum ipsis Valachis et Bisenis unum et eundem populum et communem cum Valachis et Bisenis usum capiant ex silvis et aquis terrarum illarum Valachorum et Bisenorum. — Ce póte aratá mai chiaru decatu diplom'a lui Andreiu regelui Ungariei din a. 1224, ca sasii in Ardélu nu potu avé alte drepturi istorice si cu alte privilegiuri, decatu cari le au si romanii? —

Romanii din tempulu acel'a s'au impartasitu din glori'a séu nefericirea armeloru in batalii asupr'a inimiciloru patriei si ai invasiunei barbariloru cu fratii si soçii sei magiari totudeaun'a fratiesce intru aperiarea patriei.

Si ve intrebueu pre voi, stima'iloru frati magiari, spuneti-mi — punendu man'a drépta pre inim'a vós-tra cea nobila — ce batalia gloriósa a'ti dobanditu voi vreodata care se nu o fi reportatu regii Ungariei séu principii Transilvaniei cu insoçitele cu voi arme si ale romaniloru, si inca in proportiunea copiosului loru numeru?!

Din care nenorocire si pierire, ce au ajunsu candu-va pre dulcea si liubit'a nóstra patria, n'au lúatu partea cea mai mare dupa proportiunea numerului si a poteriloru ei natiunea nóstra romana?! —

Care campu de batalia póte nobil'a natiune magiara aratá din istori'a patriei, unde sangele romanulni se nu fi cursu cá ap'a dinpreuna cu alu magia-

*) Anonimus Belae Regis Notarius capite 51.

rului, si se nu se fi infratitu si inchiegatu la olalta si acolo pre acelea campuri gelnice?!

Din tempulu acela natiunile acestea doue, magiara si romana, avendu comune tóte, 'atatu benele catu si reulu, drepturile si beneficiile politice, catu si greutatele patriei, intru atat'a s'au fostu unitu la olalta, catu acumu s'au fostu legatu nu numai celea mai fruntasie familii, dara si domnitorii si dinastiele ambeloru acestoru natiuni — magiara si romana — prin legaturile celea mai tari si mai sante ale sangelui si ale afinitatei. —

Si cá se nu pomenescu de nenumerate casuri de acestea in vechime intemplate, „voliu pomeni numai despre sor'a memorabilelui rege alu Ungariei Bela alu IV., care a fostu maritata dupa romanulu Ioanu Asanu, imperatulu Romaniloru si alu Bulgariiloru,“ care cu multa gloria domniá la muntele Hemu*).

Mulierea regelui Ungariei Stefanu V. si mam'a lui Ladislau IV. regelu Ungariei Elisabeta a fostu fat'a princepelui romanu Cuteanu**).

Nu remane dara nece un'a indoiéla, ca in tempurile acelea, candu in modulu mai susu espusu romanii si au impartasitu cu magiarii patri'a si tóte beneficiurile si drepturile s'ale, ei au avutu in patria din natiunea s'a aristocratia inalta, puternica si inavutita, cu pamenturi si posesiuni intense indiestrata, precumu a fostu tocm'a si pre tempurile regelui Ungariei Ludovicu celu mare voivodulu romanescu Dragosiu, care intemeliá principatulu Moldaviei, pe care nece Ludovicu, nece altii lui urmatori regi ai Ungariei nu'lu potura surupá mai multu, séu cu poterea armeloru de totu alu supune***);

Si precumu au fostu voivodii romanesci ai Fogarasiului si alti. —

Au avutu nationalitatea si limb'a s'a administra-

*) Vedi Pray Annalium Part. I. pag. 218. Apud Schincai chron. ad annum 1238. —

**) Chronic'a lui Schincai tiparita in Iasi in a. 1853 ad annum 1285 pag. 281 si 287. —

***) Ibidem ad annum 1359.

tiva, si cá natiune au avntu tóte drepturile politice si civile cá si fratii si acumu soǒii sei magiarii. —

Unde suntu acumu tóte acelea? cumu leau potutu romanii pierde? Dóra au conjuratu candva asupr'a patriei?

Séu s'a resculatu cu arme asupr'a domnitoriloru sei, si cu asemenea crime mari politice se-si fi meritatu despoliarea de tóta libertatea si esistenti'a s'a politica nationale?

Ferésca Dumnedieu! nice un'a deintru acestea crime nu au facutu nece un'a data, (precumu nea lasatu istori'a insemnata despre alte colocuítorie natiuni); ca in tóta istori'a si legislatiunea Ungariei si a Transilvaniei nece cea mai mica arma nu se vede despre astfeliu de fapte, care déca s'arufi intemplat, cu buna sém'a nece decatu, nece in istori'a, nece in legile Ungariei seu ale Transilvaniei, neinsemnate cu litere mari si negre, nu aru fi lipsítu; ci tóta nenorocirea, vin'a si crim'a natiunei romane a fostu numai aceea, ca ea tocma in tempurile acelea fatale (candu dupa desbinarea bisericii orientale de cea occidentale, acest'a pre filii besericei cei de antaniu, ad. orientale, cari locuiau séu in provinciile regiloru si principiloru catolici, séu in alte — precumu diceau, schismatice principate vecine, cu tóte midilócele si poterile se siliea ai reduce la unire si la ascultare de beseric'a Romei, si candu autoritatea pontificiloru romani la acelu gradu si culme de putere ajunsese, catu ei tocma dela Dumnedieu se tieneau impoterniciti a poté impartí dupa placu coróne regesci, regaturi si provincie regiloru pamenteni), cu totu suflétulu si trupulu si cu tóte sacrificiurile insusi si cu pierderea libertatiei nationale si a tuturor drepturiloru s'ale politice si civile se alipia de biseric'a orientala si de ritulu ei. —

Sciu ca multi si acésta asertiune a mea voru aduceo la cea mai mare indoiéla si o voru socoti fora fundamentu si lipsita de totu adevéruleu istoricu, si me voru pune intru acea neplacuta pusetiune, cá si preste voli'a mea se atingu o córda si mie si altora prea durerosu sunatóre, si se pomenescu nesce fapte patrate istorice cá acelea ale unoru inalti barbati besericesci, cari au siediutu pre celu mai anta-

niu seannu apostolicescu, cu care si eu suntu in credintia unitu, pe care pentru veneratiunea lui si eu de mii de ori mai bucuros leasiu fi acoperitu cu o vecinica tacere decatu candu-va se le descoperu, déca cu trecut'a gélnica sórte a iubitei mele natiuni nu aru fi si acumu intr'o prea strinsalegatura si déca fora vetemarea adevverului istoricu si fora pagub'a dreptei cause si a drepturilor si intereselor politice si civile ale natiunei nóstre romane (pre cari dreptulu naturei me obléga ale aperá, si cari suntu unu obiectu pré momentosu de discussiune nu numai pentru drepturile politice si civile ale natiunei mele, dár' si pentru fericirea publica a tóta char'a nóstra patria), le asi fi potutu tacé. —

Cercusfarea acést'a grea debue dara se me es-
euse inaintea totororu intieptiloru si iubitoriloru de adevveru, cá radîmatu pre date istorice neresturnabile se aretu: — ca

Pap'a Gregoriu alu IX. decretá asupr'a imperatului romaniloru si bulgariloru Ioanu Asanu (care cu multa potere donnia la muntele Henu) belu cruciatu numai pentru aceea, ca s'a lasatu de unirea bericea s'ale cu Roma, care de unchiulu seu Joanichie séu Callo-Ioanu imperatulu romaniloru si alu Bulgariloru mai inainte cu 30 de ani se facuse, poruncindu archiepiscopiloru din Strigou si Calocca si tuturoru episcopiloru Ungariei se predice asupr'a pomenitolui imperatu romanu si a regatului acestuia belu cruciatu — impartindu celea mai bogate indulgentii totororu acelora, cari voru luá parte la acésta agresiune cruciata nedrépta.

Si neindestulinduse cu aceea, cu tóta puternic'a si inalt'a s'a autoritate si cu tóta vertutea cuventului, aducundui amente si de juramentulu mai inainte pusu, interita asupr'a memoratului imperatu romanu si pre regele Ungariei Bela IV. daruindu in numele santiloru apostoli Petru si Paulu nu numai de plenele indulgentii, dá si tóta tiér'a schismaticului imperatu Ioanu Asanu conferindu regelui Ungariei, lui Bela si altoru regi catolici cari o voru puté cuprende*).

*) Vedi Rainaldus ad annum 1238 § 7. — Aloy-

Asisderea totu pre acestu rege alu Ungariei Bela éراسi cu tóta poterea cuventului si in poterea juramentului storsu dela regele acest'a mai inainte se nevoli'a alu convinge, ca nu i se cade lui cá rege catolicu a suferi in regatulu seu pre Schismatici, si aru face lucru prea placutu lui Dumnedieu si ómeniloru, déca pre romanii schismatici din episcopatulu Cumaniloru (Moldoveniloru) 'i v'a silí cu poterea, cá se primésca pre episcopulu latinu datu si impusu loru del'a scaunulu apostolicescu alu Romei*).

Bene este de a se insemná, ca scaunulu apostolicescu alu Romei pre regele acest'a alu Ungariei Bela IV. mai 'nainte de aceea la atá'a 'lu adusese, catu inaintea venerabilelui parente Jacobus Prenestinensis legatulu scaunulu apostolicescu si inaintea maimultoru altor'a cu juramentu pre s. evangelia a lui Dumnedieu depusu se oblegá, ca din tierile, cari erau iuris dictionei lui supuse si cari de aici inainte se voru supune, pre schismatici si alti crestini, cari in tierile s'ale nu asculta de beseric'a Romei, cu tóta poterea regésca 'i v'a silí se fia tascultatori de beseric'a Romei**).

Pap'a Clemente VI. pre regele Ungariei Ludovicu celu mare nu numai tare 'lu lauda si'i aprobédia nedreptele invasiuni, cari le intreprindea acestu rege asupr'a veciniloru principi si principate schismatice cari se tieneau de beseric'a orientala (precumu este Serbia, Bulgaria, Bosnia si principatele romane dela Dunare) spre sterpirea schismaticiloru, dara inca 'i daruesce lui Ludovicu si eredíloru si urmatoriloru lui cu autoritatea apostolica tóte provinciile, cetatile, castelele, vilele, fortaretiile si ori ce alte locuri, cari va poté se le liee de sub man'a schismaticiloru si

sius Guerra in Epit. Const. Pontif. pag. 272 Nr. 18. — Apud Sincai cronica ad annum 1238 pag. 262 si 263. —

*) Documente istorice tiparite in Viena in an. 1850 pag. 19 si 20.

***) Rajnaldus la anulu 1234 Nr. 40. — Apud Petrum Major Hist. ecles. Valachorum. — Documente istorice pag. 21 —

de sub poterea necredintiosiloru acelora si le va poté supune potestategi s'ale*).

Dupa acesteia demandari pontificale n'au lipsitu nece odata regii Ungariei (neluandu afara nece chiaru pre romanulu Ioane Hunyadi gubernatorele Ungariei, nece pre fiulu acestui'a Mathia regele Ungariei), cá cei mai fideli clienti ai scaunului apstolicescu si cei mai zelosi protectori si promotori ai catolicismului cu tóta scumpetatea a se acomodá**).

Era la deplinit'a subjugare a natiunei nóstre romanesci si l'a jafuirea ei de tóte drepturile nu numai civile si politice, dar' si omenesci, si la degradarea romanului la statu de dobitocu si la lucru de vendiare, precumu si la total'a proscriptiune a natiunei si a besericeii romanesci au pusu corón'a fanaticismulu celu ne'nduratu alu reformatiunei, despre carea celea mai adeverate, dara deodata si celea mai triste documente (cari in istori'a omenimei si a legislatiunei antice transilvane pururea voru remané cá o

*) Rainaldus la anulu 1352. — Aloisus Guera in Epit. Constit. Pontif. Tom. II. pag. 278. — Documente istorice Viena 1850 pag. 22 si 23. —

***) Observamu: ca de vomu deschide istori'a regiloru Ungariei vomu aflá, ca ei dupa donatiunile de acesti Papi facute intru adeveru au si deprinsu dese incursiuni in mai susu numitele provincii, si n'au lipsitu si cu poterea armeloru a aduce la ascultarea de scaunulu Romei pre schismatici.

Nu ne potemu indoí, ca totu diu astfelu de donatiune papale pretendu regii Ungariei si mai vertosu magiarii paná astadi, ca principatele romanesci dela Dunare inca s'ar' tiené de corón'a Ungariei, de si bene scimu tocma si din istori'a regiloru Ungariei, ca de si regii Ungariei au deprinsu dese invasiuni nedrepte in principatele romanesci cu cugetu se le supuna corónei Ungariei, totusi statornicesce ale supune n'au potutu, ci adeseori si celi mai vestiti regi ai Ungariei, precumu au fostu Carolu Robert, Ludovicu celu mare, Sigismundu si Matia Corvinulu — cu atat'a taria a armeloru romanesci fura respinsi si alungati, catu abia au scapatu cu viéti'a. — Vedi pre Thurotzi, Bonfinie si cronic'a lui Sincai.

pata négra nespalata si gretiósá) ne au lasatu nóue legile patriei*).

Deaci a urmatu aceea, de aristocrati'a cea inalta romana, cá se nu-si piérda in persecutiunea cea relegendaria cu drepturile politice si civile si bunurile s'ale, a fostu silita a trece cu totul la relegendia catolica séu reformata si prin acest'a a se uni si contopí in natiunea magiara. — Deaci a urmatu reulu si nefericirea cea mai mare a natiunii romane, ca acumu parasita fiendu de puternic'a si inalt'a s'a aristocrati'a si acest'a facunduse proselita relegendiei si natiunii magiare, totudeodata s'a facutu si celu mai mare inamicu romaniloru. — Mi-aducu amente ca istoriculu Wolfgangus Bethlen — Liviulu magiariloru, se geluesce tare asupr'a unui magiaru renegatu si turcitu de pre tempurile acelea, candu o parte mare a Ungariei o domniau Turcii, dicundu: ca nece Tatarii, nece Turcii cei adevirati atat'a necadiu si stricatiune n'au facutu natiunii magiare, cá tocm'a magiarulu acest'a renegatu si proselitu turcescu.

Cea a fostu magiarulu acest'a renegatu si turcitu natiunii magiare tocma aceea a fostu si pentru nefericit'a nóstra natiune romana aristocrati'a romana proselita si magiarisata; si asi'a parasita fiindu natiunea nóstra romana si neavendu pre neme in dietele tieri de aperiatoriu drepturilor s'ale, ci numai dusimani fanatici asupritori si conjurati in contr'a s'a firesce debuí se vina jafuita de tóte drepturile s'ale celea civile si politice si se ajunga rób'a si sierbitorea tuturoru colocuítóreloru s'ale natiuni. —

Deaci inainte jafuirea si subjugarea romaniloru nu a mai avutu tiermuri si margini, ci persónele ro-

*) Aprob. Const.		Part. I.	Tit 8.	— art. 1 et 3.
„	„	„	9	— „ I —
„	„	„ III.	7	— „ II —
„	„	„	30	— „ 1. —
„	„	„	31	— „ 1, 2, 3 et 5.
„	„	„	35	— „ 1.
Tripartit.	Verbóczy	Part. III.	— Tit. 30 et 31	
Aprob. Const.	„	IV.	— „ 5	— art I.
„	„	V.	— „ 6	— „ 2 et 4.

maniloru si tóte averile si proprietatea loru se socotea de res nullius, pre care regii le daruiau cui vréu, si nobilimea le putea libere trage sub iobagia si a dispune dupa placu cu proprietatea loru*).

Capii romaniloru cei politici**) si cei bisericesci***) erau cu temnitia si cu batai tirane numai pentru aceea maltratati, ca urmau beserecei orientale. — Earu regii Ungariei (tocma nece pre dreptulu si romanulu rege Matia luandulu afara) tienuturile celea libere si persónele romaniloru celea care aperau fortaretiele de pre marginele tierei si erau libere, dupa placu le vendea pre bani la natiunea sasésca, si le darui'a la alti aristocrati si nobili magiari †).

Totu din acésta cauza s'a formatu si unirea celoru trei natiuni ale Transilvaniei del'a 2. Februarie 1438, asupr'a bietiloru nostri tierani, pentrucu acestia asuprinduse cu nedreptulu de episcopulu latinu Lorandu Lépes, — care se intielesese cu nobilimea spre asuprirea tieraniloru — numai cu armele in mana puteau se se apere in contr'a jafuiriloru episcopului si ale nobilimei.

Esceletieloru si maritiloru Domni! Cu tóta fratiésca incedere si iubire me rogu se aveti catra mene acea bunatate, cá se nu socotiti, ca dóra eu atunci, candu amu adusu inainte istoricesce tóte acestea — singuru numai spre cunoscentia avutelor si prin fatalitatea temporiloru pierdutelor drepturi istorice ale natiunei nóstre romane — asiu volí a face nobilimei natiunei magiare séu celorualte colocuitoere natiuni ceva imputari.

Nece decatu, marita adunare, ca sumu pana in adunculu animei convinsu, ca generatiunele acestea ale totororu colocuitoeriloru natiuni la tóte acelea ce

Aprob. Const. Part. V. — Edict 38 44 47 et 66.

Compilat „ „ IV. art. I. usque 7 etc. etc.

*) Aprob. Const. Part V. edict. 38 et 36.

**) Petru Majoru istoria besericei romaniloru pag. 15 si 16. — Schneller Tom. I. pag 273 si 360.

***) Manuscrisulu lui Cserei Mihai pag. 261.

†) Vide: Visgalodás az Erdélyi Kenéziségekről Nagy-Enyed anno 1846 pag. 18., 21., 22., 23., 24., 39., 44. si 65.

in timpurile mai de inainte s'au intemplat tocni'a asia suntu de nevinovate precumu suntu si eu, si cu tóta adeverat'a fratiésca incredere ve asecurediu, ca natiunea nóstra romana cele intemplate voliesce ale dá vecinicei uitari, si a incheié pre bas'a egaleloru drepturi cu tóte sororile s'ale natiuni colocuítorie si mai cu séma cu nobil'a natiune magiara un'a viétia politica nóua si un'a eterna amicitia si fratínatate. —

Acestea premitendu, acumu me voliu intórce la meritulu desbateriloru si alu intrebariloru si in merito voliu se respundu celoru doi prea vrednici cuventatori inaintea mea, adeca Escelentiei Sale Domnului episcopu alu Transilvaniei Ludovicu Hainaldu si Illustritatiei S'ale multu stimatului comite Dominicu Teleki.

Inse panà asiu face acést'a, cu umilintia rogu pre Escelenti'a S'a Cancelariulu L. barone Franciscu Kemény se benevoliésca a dispune, cá se se cetésca mai antaniu aici publice pré naltulu manuscrisu imperatescu din 20. Octombre 1860 catra primariulu ministru grafulu Rechberg datu in privinti'a Ardealului*), cá se scimu pre ce fundamentu neamu adunatu la acésta conferentia si care iar' fi agendele ei prescise de Maiestatea S'a-

Dupa ce cu umilintia multiamescu Escelentiei S'ale Cancelariului, ca a benevolitu a mi impleni poft'a si a ceti acestu prea inaltu manuscrisu din 20. Octombre 1860, — acumu me voliu scoborí dara la meritulu discusiunei. —

Escelenti'a S'a Hainaldu si Illustritatiea S'a multu stimatulu comite Dominicu Teleki in pré maretiele s'ale cuventari infrumsetiate cu tóte florile si artea retorica — dupa cumuleamu intielesu eu — se silescu din tóte puterile a ne persvadá, ca noi in acésta conferentia regnicolare n'amu avé de a face alt'a, decatu punendu la un'a parte acestu pré inaltu manuscrisu imperatescu, se primimu tóte legile si celea electorale din 1848 ale Ardealului si ale Ungariei cu unirea acestoru doue tieri, cari — cumu se vedu a crede mai susu veneratii oratori aru fi pre lege unite si acésta unire ar' fi trecutu si in deplénire, dreptu

*) S'a cetitu publice.

care se alergam de aici oblu la diet'a prosima a Ungariei, neavendu lipsa de vreo dieta tienenda in Ardealu.

Inse eu intrebu: au nu neamu adunatu noi aici pre temeliulu mai susu veneratulu manuscrisu imperatescu din 20. Octobre? Si de e fora indoiéla asi'a, au nu tocm'a prin áceea, ca pre temeliulu disului manuscrisu imperatescu tienemu acumu acésta conferentia, in fapta amu si primitu acestu manuscrisu imperatescu? —

Si dupa ce prin prea inalt'a dispositiune, care este cu apriate cuvete in veneratulu manuscrisu cuprensa si dechiarata, conferentiei acesteia, de Maiestatea S'a apostolicesculu rege alu Ungariei si marele principe alu Transilvaniei, nui este lasatu si datu de agendu nece primirea legiloru electorale, nece unirea Ardealului cu Ungaria din 1848, ci cátegorice acea datoria i se demanda, cá se faca unu proiectu de un'a lege noua electorale si pe acel'a se-lu substérna Maiestatei Sale, au nu apriatur recunósce insusi Maiestatea S'a autonomi'a Transilvaniei? Si in declaratiunea aceea din veneratulu manuscrisu: „Ca in constitutiune si legile celea mai de inainte ale Ardealului suntu de a se face schimbarea fundu taliatórie“ au nu ignoré dia cu totulu, ba dechiaré dia si legile electorale si unirea Transilvaniei cu Ungaria din 1848 de nevalide si nule?

Au nu tocm'a in urm'a acestei dispositiuni a prea inaltului acestui'a manuscrisu ni s'a denumitu si cancelariu si gubernatore provisoriu, cari organele cancelariei aulice transilvane chiamandule, aceea si cancelaria au si organisat'o si pusu in lucrare?

Acestea tóte, Marita Conferentia, suntu fapte patrate, cari dovedescu, ca si noi manuscrisulu imperatescu din 20 Octobre l'amu primitu si in fapta si noi valórea legiloru din 1848 si a uniunii Transilvaniei cu Ungaria de nula o amu declarat. —

Ca Maiestatea S'a atunci, candu in faci'a nu numai a tóta monarchi'a s'a, dara si in faci'a intregi Europe sub sacramentulu verbului regescu a emisu si publicatu veneratulu manuscrisu din 20. Octobre, singuru numai autonomi'a Transilvaniei, éra nu si uniunea ei cu Ungaria a socotit'o si luat'o de

valida si legale; ca altumentrenea si espeduirea acestui manuscris, si publicarea lui, si dispusetiunile lui, si conferintiele nóstre in care ne aflamu acum, si denumirea provisorului Cancelariu si Gubernatore alu Transilvaniei, si organisarea cancelariei nu s'aru poté socoti alt'a decatu unu jocu insielatoriu de ochi, si de gandurile p póreloru, ceea ce neminea va poté díce fiindu cu minte.

Deci dara natiunea nóstra romana cu mene din preuna radiemandse cu tóte poterile si lipinduse cu tóta anim'a de diplom'a si manuscrisulu imperatescu din 20. Octombre, de cuventele regesci si dispositiunile in trinsele facute, serbatoresce — declarédia, ca nece uniunea Transilvaniei cu Ungaria dusa in deplinire prin terorismu si in contr'a protestatiunii nóstre a natiunei romane si intarita printrunu rege preabunu si induratu, inse terorisatu si de revolutiune din tronulu seu alungatu, nece legile din anulu 1848, nece decatu nu le póte priimi; causele pentru cari nu le primesce si opiniunea s'a pentru unu proiectu de un'a lege noua electorale se voru intielege mai pre largu din extractulu protocolare alu conferintieloru s'ale nationale romanesci tienute in Sibiiu la 1. 13. Ianuarie 1861 care aici publice 'lu vomu si ceti*) si me voliu rogá, cá alaturatu la cuventarea mea in scrisu danda impreuna cu aceea se se líee la protocolulu conferintieloru regnicolare. —

Eu pre lunga causele in mai susulu atensulu extractu protocolare specificate mai adaugu si acea dechiaratiune a mea, ca si din acel'a motivu nu potu primí legea electorale din 1848 a Transilvaniei, ca-ci aceea, candu in § 4 liter'a a) pre bas'a articolului alu 12-lea din anulu 1791, da dupa capete séu capitatim tuturoru nobililoru fora nece unu censu séu alta restrictiune dereptulu de alegere inca si acelor'a cari mai nainte n'au avutu usulu dereptu alu aceluasi; éra sub liter'a c) din acelasi paragrafu, dela locuitorii comunitatiloru, cari n'au senatu organisatu, postesce unu censu greu de o contributiune anuale, afara de tacs'a capului de 8 floreni m. c. — prin care

*) S'a cetitu prin romanulu Consiliariu Ioane Branu de Leméuy.

cea mai mare parte a locuitorilor Ardealului si anumitu poporulu romanu s'ar eschide dela dreptulu alegerei, -- legea acést'a, dîcu, din acestu motivu trebue se o numescu a fi într'o mesura fôrte tare nedrépta si interesata.

Marita adunare! Eu nu un'a data amu auditu laudanduse nobilimea cu unu liberalismu mare facisiu cu poporulu celu de curendu emancipatu, si dîcundu: noi amu radicatu poporulu la noi séu la starea nós-tra (magunkhoz emeltük a népet) si neamu impar-tasitu cu elu tóte libertatile si drepturile nóstre.

Spunu dreptu, ca poporulu romanu tiene aces-tea cuvente laudaróse de frase si vorbe frumóse, dara góle si fora efectu, si de nesce flori de pomi, cari cadu fora a legá si a aduce vreunu fructu; eu dara asiu poftí, cá nobilimea in faci'a lumei si in fapta se arate, ca romanii n'au fundamentu la indoiél'a s'a, si laud'a nobilimei nu e desiérta, si spre acést'a le aratu o cale fôrte usióra si bene asternuta; adeca articululu alu 12-lea din 1791 si dreptulu de alegere si de a fi alesu, care acésta lege 'lu da capitatum si fora nece o restrictiune tuturoru nobililoru, bene-voliésca nobilimea alu estende numai si preste popo-rulu romanu si de alta nationalitate, si atunci natiu-nei romane nu'i mai trebue nece un'a alta lege elec-torale si ea va remané de minciuna, si deplenu con-vinsa, ca laud'a nobilimei: ca a redicatu poporulu la sene si sia impartitu cu elu tóte libertatile si dreptu-rile s'ale“ nu suntu frase góle si flori, cari cadu fora a legá si a face frupte; — éra pana atunci nu numai laud'a acést'a a nobilimei remane numai un'a frase góla, dar' si dreptulu pronunciatu cu atat'a emfase in articululu alu 7-lea alu dietei Ungariei, si in art. I. alu dietei Transilvaniei din 1848 in cuvintele: „Jog egyenlőség a hazának minden lakosaira nézve, nem-zet, nyelv, és vallás különbség nélkül“ (dupa ce in privinti'a dreptului de alegere articululu alu 2-lea alu dietei Transilvaniei din 1848, § 4 lit. a) au creatu o casta privilegiata a nobililoru, care e dupa capete si dupa nece unu censu daruita cu dreptu de alegere, éra totu in acel'a paragrafu sub c) pre celalaltu po-poru 'lu incarca cu unu censu greu de 8 floreni m. c., si asia partea poporului cea mai mare se eschide

dela dreptulu de alegere, le v'a tiené poporulu numai de un'a satira si de un'a insielatiune invalita in vorbe frumóse si góle. —

Prea stimatii, mai inainte laudatii doi graitori mari oratori se silescu se ne mangaie si se ne convinga pre noi romanii, ca uniunea Ardealului cu Ungaria si pentru aceea ar' fi de folosu si pentru natiunea nóstra romana, pentruca prin articolulu alu 7-lea alu dietei Ungariei si prin celu 1. alu dietei Transilvaniei din anulu 1848, se asecredia tuturoru fara deschilinire de nationalitate séu confesiune dreptulu de representatiune si de alegere si egalitatea tótororu libertatiloru.

Inse pre natiunea romana tocm'a articululu alu 7-lea alu dietei Ungariei din 1848 trebuie se o infricosiédie si se o instrainédie mai tare de catra uniunea Transilvaniei cu Ungaria si de catra legile din 1848; ca éra tocm'a in acestu articulu cetescu aceste cuvente inspaimantatórie: „A magyar koronához tartazo Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti telyjes egyesülését nemzetegység, és jog azonosság tökéletes jog alapon követelvéen,“ care mai luminatu decatu lumin'a sórelui arata si dovedescu aceea, ca scopulu unirei Transilvaniei cu Ungaria n'aru fi altulu decatu numai singuru acel'a, cá se se faca din tóte popórele un'a unitate de un'a natiune magiara, care singura ar' avé de a figurá cá natiune in totu regatulu Ungariei, éra celelalte nationalitati n'aru avé altu venitoriu si destinatiune prin unirea Transilvaniei cu Ungari'a decatu se fia unu poporu slobodu, contopitu in natiunea magiara, si numai cu acést'a se formédie un'a dorita unitate; prin articululu acést'a alu 7-lea ad. „Magyar nemzeti egység.“

Pre lunga aceea pentru natiunea romana trebuie se fia instrainatoriu si §§ 2., 3., si a 5. din pomenitulu articulu alu 7-lea care celea trei nationalitati ale Transilvaniei mai nainte privilegiate adeca, magiara, secuia si sasa constatandule si apromitendule sustinerea legiloru ardelene loru singuru favorítórie, pre natiunea romana cu totulu o ignorédie si, cá candu nece n'aru esistá, nece cu celu mai micu cuventu nu o pomenescu.

Marita Conferentia! Eu o spunu sincere, chiaru

fora sfiéla si cu una anima deschisa, ca eu tare pretinescu fierbentea acea liubire cu care nobil'a natiune magiara 'si imbratisiédia, se alipesce si-'si apera natiunalitatea si limb'a s'a asia, catu pre ea nemenea nece unadata si cu nece una sila o va poté plecá, cá se se lapede de natiunalitatea si limb'a s'a si se se faca si contopésca séu cu cea germana séu cu cea romana. —

Inse tocma cu una asia deschliusa anima si apriatu o spunemu si aceea, ca si pieptulu natiunei romane pentru natiunalitatea si limb'a sa una asia mare si fierbente dragoste si alipire 'lu insufletiesce, catu pre romanu inca nece o sila, si nece unadata nu-lu va poté neme induplecá, cá se se faca séu germanu séu magiaru si se se contopésca in natiunea magiara. —

Romanulu doresce si poftesce se fia magiarului soéiu, amicu, frate de cruce si intru tóte asemenea, éra a se face desertoru natiunalitatea sale si apostatu dela sangele si limb'a sa, si a trece si a se mestecá in natiunalitatea magiara, nu va volí nece odata, de aceea, prea stimatiloru Domni frati magiari, ve rogu respectati cu tóta sinceritatea si in noi, ce cu atata zelu pretiuiti si la voi, adeca natiunalitatea si limb'a, sciendu ca si in pieptulu nostru tocma acela trufasiu si nobilu sentiementu locuesce pentru natiunalitatea si limb'a nóstra, care locuesce si in pieptulu vostru pentru natiunalitatea si limb'a vóstra.

Nu socotésca neme, ca pentru aceea, ca semtimu si ne declaramu asia, natiunea romana aru fi per absolutum dusimana unirei Transilvaniei cu Ungaria. —

Nu Domnii miei! ci nu e acuma tempulu ei, neci nu e sila calea acea, pre carea s'aru poté face, si ajunge acea uniune; nu debue dara cu unirea acést'a grabitu si inainte de tempu a o precipitá, si a o face cu fortia fora cointielegerea natiunei nóstre si fora de a determiná cu ea deinpreuna si conditiunile acelea, cu cari amu volí si noi órecandu se se in temple acea unire, ca ve spunemu, ca dela una unire silita, cá si cea dela anulu 1848 nu póte nece natiunea magiara nece cea romana, da nece patri'a nece una fericire a asteptá; — ca 1,353,000 de romani

din Transilvania, se-i luati numai din napoi că pre o turma slabanóga de oi si se-i treceti in Ungaria si fora voli'a loru, neamu tiené de cea mai mare batjocura si iniuria, prin care ne ati vatemă tare si simtiulu celu invepaiétu si ambitionea, ce o hranimu pentru natiunalitatea nóstra, care noi nece unadata nu amu poté suferi; noi ve marturisimu, ca suntemu fórté trufasi si ambitionati cu natiunalitatea nóstra, si ori in Transilvania, ori in Ungaria numai cá natiune cu privilegiu de limba, cá si nobil'a natiune magiara ne place si volimu a fi si a esistá.

Si fora de aceea Domnilorn! Generatiunile de acumu ale totororunatiuniloru numai cu marirea strabuniloru sei s'au obicinuitu si se potu laudá; si déca nobilei natiune magiare 'i place a se mandri cu unu Atila séu cu unu Ludovieu mare séu cu altii, carii in istoria loru siau castigatu nume nemuritoriu; noi romanii inca suntemu prea trufasi si prea inamorati intr'unn Torquatus, Regulus, Fabricius, Fabius, Scipio Africanus, Paulus Emilius, Luculus, Crassus, Marius, Antonius, Pompeius Magnus, Caius Caesaru, Octavianus Augustus, Traianus si o suta altii, carii suntu esemplarele cele mai stralucite ale eroismului, liubirei de patria, ale scientieloru de statu, ale intieptiunei maranimitatei si autoritatei cei maiestaticé inaintea totororu domnitoriloru si popóreloru lumei si in acela senatu, in carele solulu regelui Pirhu din Epyru a vediotu a fi patria regiloru — si suntu si acumu admirarea lumei si a totororu natiuniloru.

De aceea éراسi chiáru si cu anim'a deschisa ve spunemu, ca noi la o unire a Transilvaniei cu Ungaria numai sub acea nestramutabila conditiune neamu poté involi candu-va si la tempulu seu, déca mai inainte de tóte la cea mai aprópe dieta a Transilvaniei ati sterge batjocura legiloru antice ale patriei de pre natiunea nóstra si prin una lege positiva noua serbatoresce o atirecunósce-o de natiune legiuita cu privilegiu de limba in public'a administratiune si cu unu dreptu de representatiune in diet'a tierei ca acela si in acea proportiune, in care natiunea nóstra pórtá si greutatile publice si concurge si contribue si cu bunurile si cu sangele si viéti'a ei spre aperarea cumunei nóstre patrie. Ca socotescu, ca nece o dreptate

nu p^ote pofti aceea dela natiunea n^ostra, c^ă, candu ea din greutatile si sacrificiele publice dande pentru patria contribue partea cea mai mare, din beneficiurile aceleiasi patrie, totusi se i se d^ee ei numai partea cea mai mica. — Mai incolo

Incatu privesce la articolulu 1. din 1848 alu dietei Transilvaniei, elu pentru noi romanii cuprende totu acelu pericolu, carele-lu descoperiu mai susu din articolulu alu 7-lea alu dietei Ungariei din 1848.

In acelu articulu prin cuventele acestea: „Ennek következtében, valamint a testvér magyarhonban, minden lakosok jog egyenlősége kimondva, és életben léptettve van, ugyan, azaz ugyan azon módon itt is, a hazának minden lakosaira nézve nemzet, nyelv, és vallás külömbség nélkül örök és változhatlan elvül elismertetik, és ezzel ellenkező addigi törvények ezennel eltöröltetteknek nyilvánítattnak.“ Nimicu mai multu danduse, decatu o libertate individuale si natiunea n^ostra numai de unu poporu, de una gl^ota si de nesce locuitori cu libertate daruiti, éra nu si de natiune prin lege positiva, cu privilegiu de limba recunoscunduse, nu vedemu alta, decatu totu acea intentiune ce se manifestédia si in articolulu alu 7-lea alu dietei Ungariei din 1848, de a se contopí t^ote nationalitatile celelalte in natiunea magiara, si asia de a se formá unu „Magyar nemzeti egység;“ séu celu mai multu, ce s'aru poté dobandí dupá intielesulu cuventeloru legei citate aru poté fi numai aceea, ca in Ungaria s'aru recunósce numai una natiune si o limba, éra celelalte natiuni aru remané si s'aru recunósce numai de unu poporu cu libertate daruitu. —

Marita Conferentia! A d^îsu unu mare si bravu barbatu magiaru, ca lui libertatea fora nationalitate nu-i trebuie; noi inca sierbatoresce declaramu aici: ca nece natiunei romane o libertate g^ola fora de nationalitate si fora privilegiulu limbei in public'a administratiune nu-i trebue, c^ă de va si pierde libertatea, are speranti'a ca va aduce Dumnedieu unu tempu si pentru natiunea romana, precumu a adusu acumu de curendu si pentru natiunea magiara, — asia de favoratoriu, incatu éra si o va recastigá; éra pierdut'a unadata nationalitate nu se va poté in veci mai multu

redobandi si restaurá. Natiunea romana — carea dupa marturisirea lui Bonfiniu mai multu s'a luptatu pentru limb'a si nationalitatea, dacatu pentru viéti'a si esistenti'a sa, — e dedata cu tóte nevoile, ca in privinti'a acést'a are o esperiintia fórté mare, si cá se 'si póta pastrá si scuti nationalitatea si limb'a sa in 400 de ani a rabdatu sclavia numai cá se-si scape de perire nationalitatea si limb'a sa. Ca romanulu tiene de celu mai mare tesauru pre lume nationalitatea si limb'a, éra nu libertatea; ca libertate fora nationatitate nece ca se póte supune a poté esistá, fora e numai una fantasia, una imaginatiune si o idea abstracta, care aru presupune pre fiu fora, séu inainte de tata séu nesce frupte fora de pomu. —

Neme se nu numésca de reactiune séu de postulate prea incordate portarea acést'a a natiunei romane, candu ea statornicesce 'si cere competent'a sa parte din tóte drepturile egale dela celelalte sorori si colocuitórie natiuni, ca statornicesce a'si postí ceneva alu seu dela altulu nece odata nu se póte numi reactiune nece botezá de postulate incordate; decatu reactiunea si postulatele cele incordate si nedrepte le face totudeaun'a acela care nu slobóde, ci vrea se retiena la sene si partea si competinti'a altui'a. —

Altumentrele asiguramu pre nobil'a natiune magiara, ca noi de instrumentu la nece o reactiune, ori de unde se vena aceea, nu ne vomu dá. —

Noi dara inca odata serbatoresce aici descope-rimu, ca natiunea romana, (intru acea tare credintia fiendu, ca si celelalte sorori si colocuitórie natiuni si mai cu sêma nobil'a natiune magiara de acelasi spiritu alu dreptatiei, alu dragostei si alu fratinatatei fiendu insufletita, dreptele postulate si cu densele si fratiésca drépta de eterna infratinatate nu-i o va denegá) doresce si voliesce din totu sufletulu si anim'a sa pre bas'a egalitatei totororu drepturiloru si beneficiurilornu si e gata in totu tempulu si in tóta or'a a dá man'a fratiésca cu tóte colocuitórele natiuni si anumitu cu nobil'a natiune magiara, si vrea a incheié cu densele o vecinica pace, amicitia si adevarata fratinatate, si de aceea noi, carii suntemu filii ei si pre partea ei aici in acésta conferentia regnicolaria chiamati si veniti, cu deplina incredere si cu anima fra-

tiésca deschisa din nou ve specificamu si descoperimu tóte postulatele nòstre celea drepte, cari sunt urmatórele:

1. Inainte de tóte in diet'a cea mai de aprópe a Transilvaniei printr'unu articulu de lege positiva tóte legile aprobatale, compilatale si verbótziane séu alti articuli dietali, cari s'au facutu mai inainte de 1848 si batujocurescu si proscriu natiunea romana si confesiunea ei, séu ori in ce tipu aru vatamá onórea si drepturile ei celea egale si sentiulu nationale, se se stérge si se se declare die de nule pentru tóte veacurile; era prin altu articulu de lege osebitu, se se decretedie, priimésca si se se pronuntie natiunea romana de a patra natiune priimita si legiuita in Transilvania, indiestrata cu privilegiu si drepturi de limba in public'a administratiune si cu tóte acelesi drepturi si beneficiuri politice si civile, de cari si pana aci si acumu si celelalte natiuni si anumitu natiunea magiara séu bucuratu, si se bucnra. —

2. Tóte beneficiurile patriei si dreptulu representatiunei si alu alegerei la dietele tieriei se se imparta intre natiunea romana si intre celelalte colocuítórie sorori natiuni cu acea drépta mesura si intru aceeași proportiune, cu care mesura si in care proportiune natiunea romana pre lunga celelalte soróre si colocuítórie natiuni pórtá si greutatile publice si concure in aperarea comunei nòstre patrie cu bunurile, cu sangele si cu viéti'a ei; si pentru tóte aceste beneficiuri si drepturi natiunea romana in cea mai de antania dieta a tieriei Ardealului printr'unu articulu de lege positiva se se asecuredie. —

Nenegabilu adeveru e acela, ca mai mare liubire nemene nu póte aratá, si mai mare servitiu séu meritu si jertfa patriei sale neme nu póte face sl dá, decatu acel'a carele pre lunga averea s'a intru aperarea si pentru libertatea si fericirea patriei s'ale 'si varsa si sangele si-si jertfesce si viéti'a s'a!

Ce tesauru mai de mare pretiu séu censu de avere mai mare póte omulu avé, decatu vietii'a sa pre acestu pamentu? fora de care posesiunea a tóta lumea nu platesce nemic'a! Asia dara vecinic'a dreptate inca poftesce, cá aceea natiune, care pentru liubit'a si comun'a s'a patria face cu bunurile si cu san-

gele si cu viét'a sa mai mare jertfa si meritu, se capete si se liée si din beneficiurile aceiasi patrie una particica mai bunisióra si mai marisióra. —

Se fimu drepti fratiloru făsisiu unulu cu altulu, se nu ne batemu capulu cumu amu trage foculu numai la ól'a nóstra si cumu amu poté gasi nesce cali fine diplomatice, cá se ne insielamu, se ne scurtamu si se ne pagubimu unii pre altii retienendu si nevrendu a slobodí din posesiunea nóstra partea fratelui séu, a sororei nóstre, care loru cu tóta dreptatea li se cuvine! Se nu ne amagimu a crede, ca pre astu feliu de cali in comun'a patria, — unde Domnedieu si sórtea neau ádunatu la olalta — osebitu una natiune fora de alt'a ne vomu poté ferici séu natiunile nóstre, séu liubit'a si comun'a nóstra patria; ca, cá se potemu face acést'a, avemu lipsa de poteri unite si imprumutate, cari éراسi fora imprumutat'a incredere a unei natiuni intr'alt'a si fora adeverat'a si sincer'a infratire si unire a animeloru nu se póte nece una data dobedí.

De aceea asecurediu pre tóte colocutóriele si sororile natiuni si anumitu pre nobil'a natiune magiara, ca de se va tiené de acésta vecinica si neresturnabila dreptate si norma a justitiei si a vietiei practice, natiunea romana e gat'a in totu minutulu ai intende fratiésc'a drépta si ai jurá ei un'a vecinica societate, amicitia si fratinatate, de care ca au primit'o — numai bene si nece un'a data nu-i póte paré reu, si prin care numai gloria radiemu si taria nobilei s'ale natiuni, si nespuse folóse pentru intrég'a, liubit'a si comun'a nóstra patria póte castigá. Cari tóte poftescn se se liée la protocolu.

In Alba-Iulia séu Carolina 11. Februaru 1861.

